

Володимир
Артюх

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ЕСТЕТИКИ

24 грудня 2010 року відбувся спільний семінар Європейського словника філософій і Лабораторії наукового перекладу, присвячений темі «Термінологія естетики та теорії мистецтва». З доповіддю виступив аспірант кафедри культурології НаУКМА Володимир Артюх, фаховим опонентом був доктор філософії, професор кафедри філософії та релігієзнавства Державного університету інформатики та штучного інтелекту Олексій Панич.

Сукупність термінів естетики, що становила труднощі під час перекладу статей до Словника, була розбита на три категорії. Перша категорія — це терміни чуттєвості, відповідно до етимології слова «естетика» (від. гр. αἴσθησις — відчуття, почуття). Друга категорія — історико-естетичні терміни, зокрема *classique* та *moderne*. Третя категорія була гетерогенна, і до неї входили деякі інші проблемні терміни Словника, пов'язані з тими чи іншими естетичними категоріями та видами мистецьких практик. Обговорення проходило на матеріалах термінологічної таблиці та таблиці цитат, у яких найскладніші терміни були подані в контексті оригіналу та запропонованого перекладу.

Амбівалентність термінів чуттєвості та складність перекладу їх добре ілюструє цитата з Поля Клоделя, наведена у статті «*Sens*» Словника: «Час є сенсом (*sens*) життя — так само, як кажуть про спрямування (*sens*) потоку води, смисл (*sens*) фрази, відчуття (*sens*) тканини, чуття (*sens*) нюху»¹. Французькі терміни, утворені від кореня *sens* за допомоги різних суфіксів, найчастіше передають українські відповідники, утворені від кореня

¹ Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Том перший. — К.: Дух і літера, 2009. — С. 205.

«чут-» за допомоги як префіксів, так і суфіксів (*sens* — чуття, *sensual* — чуттєвий, *sensitif* — чутливий, *sensible* — відчутний, чуттєвий [об'єкт], *sensation* — відчуття, *sentiment* — почуття). Але в цій парадигмі є винятки: *sense* — розсудливий, *sensorial* — сенсорний (або чуттєвий). Інший проблематичний кластер термінів чуттєвості пов'язаний зі словами, що походять від латинського *afficio* — завдавати, впливати, вражати. Якщо термін «афект» уже поширений в українській мові, то відповідники до фр. *affection* та *affectation* ще слід відшукати. Для перекладу останнього можна вживати кальку «афектація», у той час як для першого (фр. *affection* від лат. *affection*) модератор зустрічі В. Кебуладзе запропонував термін «афікація», пов'язаний із дієсловом «афікувати», що, своєю чергою, є перекладом нім. *Affizieren* (термін, що його використовує Кант).

Багатозначність французьких термінів *classique*, *moderne* і *modernité* пов'язана з різними традиціями періодизації історії мистецтва та культури. Були запропоновані такі відповідники перекладу: для *classique* — класичний (загальноновизначний, зразковий), класицистичний (що стосується доби / стилю класицизму), ранньомодерний (період); для *moderne* — модерний, новітній, новочасний, сучасний; для *modernité* — модерність, сучасність. Обґрунтування цих дистинкцій можна знайти у вставці О. Панича до статті «Класичний / класицизм».

Серед інших проблемних термінів *sublime* — для якого крім двох запропонованих доповідачем відповідників (піднесене, величне) додали третій — вивищене. Також для перекладу слів, подібних до гр. $\mu\acute{\iota}\mu\eta\sigma\iota\varsigma$ (III відміна, жін. рід), було запропоновано крім звичної кальки на-сис варіант на-за (мімесис / мімеза). Для перекладу німецького терміна *Einführung* на засіданні обговорили цілу серію відповідників: вчуття, емпатія (психологія, феноменологія), вживання (термін, що його використовував історик психології В.А. Роменець). Причому В. Кебуладзе зауважив, що в феноменологічному контексті пару *Einführung* / *Einführen* можна передавати як вчуття / вчування.

Володимир Артюх — аспірант кафедри культурології Національного університету «Києво-Могилянська академія».
